

מצוה רל שלא נאחר שכר שכיר

המקור בתורה – ויקרא פר' י"ט פס' י"ד (שכיר יום)

לא-תלין פְּעֻלַּת שְׁכִיר, אֶתְּךָ--עַד-בֹּקֶר.

דברים פר' כד פס' 16 (שכיר לילה)

בְּיוֹמוֹ תִּתֶּן שְׁכָרוֹ וְלֹא-תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ

הגדרת המצווה – לא לאחר הפעם שכיר יום¹

שלא נאחר שכר שכיר, שנאמר [ויקרא י"ט, י"ג] לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. זה הכתוב אמרו זכרונם לברכה [ב"מ ק"י ע"ב] שמדבר בשכיר יום²

מוצא התעלום – שכיר יום – כל הלילה. שכיר לילה – כל היום³

והאריכה התורה זמן פרעונו כל הלילה, שנאמר [שם] עד בקר. ובשכיר לילה למדנו במקום אחר שזמן פרעונו כל היום, שנאמר [דברים כ"ד, ט"ו] ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש, ופירשו זכרונם לברכה [שם] שזה הכתוב מדבר בשכיר לילה. ולשון המשנה [שם] שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום.

הלכת שכר – איסור אחד בלבד

ואף על פי שבאו במצוה זו שני כתובים אינם אלא מצוה אחת, והאחד נאמר להשלים דין המצוה, ואין לנו למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה מצוה בפני עצמה.

¹ שכיר יום – פועל המקבל שכרו לפי יום עבודה. כלומר: שכרו נקבע לפי הזמן שהוא עובד ובזמנם היה מקובל לשלם לשכיר יום, מדי יום, בסיום העבודה ומכאן האיסור להלין את שכרו. זאת לעומת פועל קבלן – אדם המקבל את שכרו לפי העבודה בלי קשר לזמן שלקח לו לבצע אותה והוא מקבל את שכרו בסיום העבודה. הערה: אמנם בימינו אופן תשלום המשכורות השתנה- שכיר יום מקבל בד"כ, משכורת אחת לחודש אבל הרעיון של איסור הלנת שכר לא השתנה

² בניגוד לקבלן, כפי שהסברנו בהערה הקודמת

³ הכוונה היא לפרק הזמן שממנו והלאה אם לא שולם השכר, אי ביצוע התשלום מהווה עבירה על איסור הלנת שכר

איסור שנכתב פעמיים בתורה כדי להשליט את פרטיו – נמנה כמלווה אחת בלבד⁴

וענין מצוה זו, שלא נאחר לשכיר פרעונו אבל נפרעו תוך זמן קצוב, זהו יסוד המצוה, ועם שני הלאוין אלו הנזכרים בה, ידענו זמן הפירעון בשכירים, בין שכיר יום בין שכיר לילה מתי הוא. חזק זה העיקר בכל המצוות, כי עיקר גדול הוא בחשבון המצוות, והוא העיקר שהסכימו עליו שני עמודי העולם, הרמב"ם זכרונו לברכה והרמב"ן זכרונו לברכה.⁵

טעם המלווה – יש להפסיק לפוצץ בזמן כדי שיהיה לו ממה לחיות

משרשי המצוה, לפי שהשם ברוך הוא חפץ בקיום האדם אשר ברא, וידוע כי באיחור המזונות יאבד הגוף, ועל כן ציונו לתת שכר שכיר כי אליו הוא נושא את נפשו להתפרנס בו, ולפי הנראה על כן שם גבול זמנו יום אחד ולא יותר כי דרך בני אדם להתענות יום אחד לפעמים, ובפירוש הודיע הכתוב טעם הדבר באמרו [שם, שם ט"ו] ואליו הוא נושא את נפשו. ואף על פי שדרשו בו זכרונם לברכה [שם קי"ב ע"א] ענין אחר, פשטיה דקרא כמו שכתבנו משמע.

דיני המלווה

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [שם קי"א ע"א] שאחד שכר האדם והבהמה והכלים, יש בהם משום ביומו תתן שכרו ומשום בל תלין. וכן מה שפירשו זכרונם לברכה [שם] (ב) ששכיר שעות של יום גובה כל היום, ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה, שכיר חודש, שכיר שבת, שכיר שנה, שכיר שבוע, יצא ביום גובה שכרו כל היום, יצא בלילה גובה שכרו כל הלילה. ודין נתן טליתו לאומן, גמרה והודיעו, שכל זמן שהטלית ביד אומן אינו עובר, נתנה לו ולא פרעו ביום שנתנה לו עובר, שהקבלנות כשכירות, כן פירשו זכרונם לברכה [שם].

ודין שליח ששכר פועלים, מי עובר משום בל תלין הוא או בעל הבית, שהכל הולך לפי הלשון שאמר לפועלים. ומה שאמרו [שם] שאין השוכר עובר אלא בזמן שתבעו השכיר ולא נתן לו, אבל אם לא תבעו אינו עובר. תוספת, או שתבעו ולא היה לו מה שיתן לו אינו עובר, עד כאן. וכן אם המחיה לפועל אצל אחר שיפרע לו השכר וקיבל הפועל, פטור השוכר אף על פי שלא פרעו האחר אחר כן.

⁴ כלומר: ראינו בצוות שכ"ח – איסור עושק – שהעובר עליו, עובד בשני לאוין של לא תעשוק ולא תגזול, אך באיסור הלנת שכר, למרות שהוא נכתב פעמיים הוא נמנה בספר המצוות כמצווה אחת. הסיבה היא, משום שהתורה כתבה איסור זה פעמיים כדי להוסיף פרטים (מועד התשלום לשכיר יום ומועד התשלום לשכיר לילה) ולכן זה נמנה כמצווה אחת בלבד.

⁵ ספר החינוך נכתב באופן עקרוני לפי סדר המצוות של הרמב"ם. הרמב"ן כתב הערות (השגות) על הרמב"ם ולגבי מצוות מסויימות הוא חלק על המנין של הרמב"ם. (כולם כמובן הסכימו שסך המצוות הוא תרי"ג כפי שנאמר בגמרא במסכת מכות דף כ"ג) דוגמא מפורסמת היא מצוות יישוב ארץ ישראל. הרמב"ם לא מנה את מצוות יישוב ארץ ישראל כמצווה בפני עצמה ואילו הרמב"ן כן מנה מצווה זו כמצווה נפרדת.

סיכום דיני המצווה

- דין הלנת שכר חל גם על אי תשלום עבור עבודה ואם על אי תשלום עבור שכירת כלי או בהמה⁶
- זמן התשלום נקבע לפי זמן סיום העבודה. סיום היום – משלם כל הלינה אחריו. סיום הלילה – משלם כל היום שאחריו
- הלנת שכר חל גם על פועל קבולן – מהרצא שהחפץ נמסר לפעלים⁷
- אם בעל הבית שלח שליח לשכור עבורו פועלים והייתה הלנת שכר מי עבר על האיסור?

תשובה: הכל תלוי בלשון שבה השתמש השליח:

- אם שכר את הפועלים באופן ממנו מתמאצ שהשליח אחראי על תשלום שכרם אז השליח עבר על איסור הלנת שכר |
- ואם הבהיר השליח לפועלים שבעל הבית אחראי על תשלום השכר אז בעל הבית עבר על איסור הלנת שכר.

מצבים נוספים:

- איסור הלנת שכר הוא רק כאשר הפועל תבע את שכרו ולא קיבל אק אם לא תבע את שכרו בעל הבית לא עבר על איסור אם לא שילם בלמן
- על תוספת שכר שלא שולמה בלמן אין איסור הלנת שכר
- אם בעל הבית לא שילם כי לא היה לו כסף אין איסור הלנת שכר |.
- בעל הבית שסיכם עם הפועל שאדם אחר ישלם לו והפועל הסכים לזה ואח"כ אותו אדם לא שילם בעל הבית לא עובר על איסור הלנת שכר.

⁶⁶ לדוגמא: אדם שכר רכב ואינו משלם בזמן
⁷ כגון: בגד שנמסר לתיקון והוחזר לבעליו

מה הדין אם הפועל טוען שלא קיבל שכר והצל הבית טוען שהוא כן שילם ?

ודין השכיר שנשבע ונוטל כל זמן שתבע שכרו תוך זמנו, ואפילו היה השכיר קטן גם הוא נשבע ונוטל, ונתנו זכרונם לברכה [שם ק"ב ע"ב] טעם בזה, לפי שבעל הבית טרוד בפועליו.

**אם נוצר ויכוח בין הפועל להצל הבית האם הצל הבית שילם או לא, הפועל יישבע
שלא קיבל שכרו וההצל יתחייב לשלם לו.**

**הטעם: לאחרות שהצל הבית טוען שהוא שילם אנו מניחים שייתכן שהוא טעה כי יש
לו פועלים רבים לשלם להם והוא מפצלים טרוד ולא שם לה.**

הלנת שכר – איסור לאו וביטול מצוות צעה

ומה שאמרו זכרונם לברכה [שם ק"י ע"ב] שהמשהה שכר שכיר עד אחר זמנו, אף על פי שכבר עבר בעשה ולא תעשה חייב ליתן לו מיד שיתבעהו, וכל זמן שיששה לו פרעונו אפילו אחר הזמן עובר עוד על לאו של דבריהם זכרונם לברכה, וסמכו לזה 27 מקרא שכתוב [משלי ג', כ"ח] אל תאמר לרעך לך ושוב וגו'

המלין שכר שכיר אינו לוקה כיוון שיכול לתקן החטא בראש שיעלם

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ועיכב שכר שכיר עד אחר זמן המוגבל, ביטל עשה ועובר על לאו, ואין לוקין על לאו זה לפי שניתן להישבון, שהרי חייב הוא לשלם שכרו בכל עת.

המלין שכר שכיר צוהר כסה"כ על ארבעה לאוין

איסור עושק, איסור גזילה, לא תלין, לא תבוא עליו השמש

ועוד אמרו זכרונם לברכה [שם ק"א ע"א] בכובש שכר שכיר, על דרך האזהרה, שעובר משום בל תעשוק ובל תגזול ובל תלין ומשום לא תבוא עליו השמש.

איסור הלנת שכר – אם בל תושב 10 ואם בלאו

ואמרו [שם ע"ב] בגר תושב שיש בו משום ביומו תתן שכרו, אבל אין עוברין בו משום בל תלין, חה הדין דגר תושב מפורש במשנה פרק המקבל [שם ע"א]. וכתב הרמב"ם זכרונם לברכה דהוא הדין לבן נח.

⁸ כלומר: איסור הלנת שכר הוא כאשר לא שילם ביום בו היה צריך לשלם. לאחר מכן, חייב לשלם ואם אינו 27 משלם עובר על איסור הלנת שכר מדרבנן

⁹ לאו הניתק לעשה כפי שהסברנו במצוות לא תעשוק

¹⁰ גר תושב – גוי המקבל עליו שבע מצוות בני נח – דין זה אינו נוהג בימינו